Віра Вовк

СВЯТО З ЖАР-ПТИЦЕЮ

Авторка вживає правопис Г. Голоскевича

Львів – Ріо-де-Жанейро

© Вовк Віра

ЖАР-ПТИЦЯ

Зовуть мене Катруся. Живу сама на горбі, що весною зеленіє, а зимою біліє, у хатині між двома кленами. Мої батьки рано повмирали й лишили мені її в спадку, разом з вовчуром Гаврилом і смугастим котом Опанасом. Перед хатою, улітку, цвітуть чорнобривці й ромени, увечорі пахнуть матіолі. За хатою є ще й городчик, де саджу свою городину.

Маю друзів: Юлю, Олю, Петрика, Дарину, Романа, Ірочку, які часом мене відвідують, або я сама йду до них, коли в нас якісь справи. Є ще хтось у мене, що живе далеко й тільки часом подає вістку... Пишу вірші й оповідання й граю чудові пісні на сопілці.

Це – вся моя біографія.

Сьогодні Свят-вечір, мете снігом, не знаю, чи побачу першу зірку, щоб почати святу вечерю. Стіл уже застелений мережаним обрусом, під столом – сіно, в куті – прибрана ялинка, в свічнику – запалені три свічки.

Аж ось перед вікнами чую першу коляду: “Бог предвічний”...

Колядник – один, і голос трохи захриплий. Відчиняю двері, і впускаю до хати засніжену, перемерзлу Жар-птицю.

– Христос рождається!

– Славімо Його!

– Чи приймеш подорожню птицю на святу вечерю?Я майже закоцюбла і дуже зголодніла.

– Прийму, прийму! Ось зараз разом помолимося і наллю тобі до тарілки теплого борщику з “вушками”.

– І погостиш вареником із капустою й грибною поливою? І кутею? І узваром?

– Дам тобі всього, що тільки забажаєш, дорога Жар-птице, моя перша вістунко Різдва Христового, – сказала я Жар-птиці.

– Тоді я часто прилітатиму до тебе, – відповіла вона.

І так почалося наше спілкування.

МАЛАНКА

Земля покрилася м’якою, пухкою периною, Жар-птиця постукала вранці в шибу з зображенням морозних квітів.

– Які в тебе гарні мережані фіранки! – закликала.

– Це не фіранки, тільки квіти, що мороз мені сьогодні вночі повимальовував, – поправила я.

–То, певно, десь незадовго буде Новий Рік, і по всіх усюдах ходитиме “Маланка” з зорею на держаку?

– Такий у нас щорічний звичай.

– Я також хочу з “Маланкою” разом щедрувати! З Михасем і Юлею, з Дариною, Олесем, Петрусем, Олею й Ірочкою! – одушевлено вигукнула птиця.

– Чи вони тебе запросили? Бо знаєш, у них – свій гурток, який уже здавна збирається на проби.

– Не мусять мене запрошувати, я сама підійду до них... Там Юля є Маланкою. Остап грає козака, Андрій – цигана з ведмедем-Юрком, Михась-сміхун править за чорта, а Іруся за циганку, що всім ворожить долю. Петрусь носить мішок на бублики й усякі смаколики, бо він – найбільший збиточник, і люди радо його обдаровують... – (Тут Жар-птиця й Опанас облизалися) – Довготелесий Олесь грає журавля...

– Як бачиш, усі вже мають свої ролі...

– Але чим я гірша від того цибатого Олеся, в якого тільки шматтяні крила? Я могла б грати янгола...

– Ти зовсім не скромна, Жар-птице!

– Бо я вмію гарно щедрувати й танцювати.

– Гаразд, спитайся, чи погодяться прийняти тебе до свого гуртка.

І, справді: Жар-птиці повезло, вона прилипла до нього.

Кажуть, що всім подобалася її гра, бо гурток заробив повну торбу грошей на “Рідну Школу”. Більше ніж минулого року.

ЦВІТНА НЕДІЛЯ

Перед Цвітною Неділею Жар-птиця, Гаврило і я вибралися разом над річку нарізати вербового гілля з мохнатими базьками.

То була ще холодна пора року, над землею висіли важкі, сірі лантухи, з яких грозив посипатися сніг. Коли ми підійшли до берега річки, де ростуть верби, помітили, що гілля ще зовсім голе, без пуп'янків. Ну і як тут заповідати людям:

"Базька б'є, не я б'ю:

За тиждень – Великдень!"

Жар-птиця, що переважно має добрі ідеї, порадила:

– Напиши вірш! Треба закликати Весну, щоб поспішала!

– Чи годиться чарувати для християнського свята?

– Таке чарування не образить нашої віри, – відповіла птаха.

Отже, я склала вірш:

"Спішися, Веснонько,
Розвивай вербове гіллячко,
Хай на ньому розквітнуть
Мохнаті котики."

Жар-птиця похитала головою:

– Цей вірш не годиться.

– Чому ні?

– Бо він не в’яжеться. Спробуй ще раз.

Я спробувала:

“Спішися, Весно, з вербового гаю,
Нам догодити тебе благаю:
Збуди з-під леду ліниву річку,
Вплети в волосся небесну стрічку,
Засмійся сонцем, щоб наче з казки
На гілля сіли мохнаті базьки.”

– Тепер краще, – згодилася Жар-птиця. – Постав це гілля в дзбанок із водою, і побачимо, що станеться.

Справді: до Цвітної Неділі гіллячко розтулило пуп’янки з мохнатим цвітом. Ми його зв’язали в китиці, прикрасили ще несмертельниками й калиною, та понесли святити біля дерев’яної церковці в Шевченківськім гаю.

ПАСКА

Я замісила пухке тісто, поставила діжку на сонце, і сказала Жар-птиці, заки я підливатиму вазончики на веранді, дивитися, чи досить виросло.

Коли я повернулася, помітила, що в тісті не було хоча б однієї родзинки.

– Жар-птице! Де ділися родзинки?

– Вони – смачні, – відповіла.

– І ти видзьобала їх із паски?

– Вона ще не свячена й навіть не спечена, – сказала.

– А де написано, що вільно дзьобати родзинки з несвяченої, сирої паски?

– У кодексі Жар-птиці, на 256 сторінці, під 783 параґрафом. Ромчик також ним користується...

І що тут далі говорити?

Ми пішли вранці до церкви з кошиком замаєним барвінком і прикритим вишиваною хустинкою. У ньому була також і паска без родзинок. Я мовчала розгнівана, але потім простила Жар-птиці, бо вона полетіла на хори, і гарно співала під час богослужіння. Опісля сиділа в мене на рамені, і коли отець Григорій покропив наш кошик, і також Жар-птицю, вона сказала:

– Тепер я посвячена, як паска. Тому всі гріхи мені прощаються.

ЧАР-ПИСАНКА

– Я принесла тобі від твоїх далеких предків яйце-райце, що його поблагословили великодні дзвони, – урочисто мовила Жар-птиця, влетівши вікном до осяяної сонцем світлиці.

– Твоя душа постійно житиме в ньому, твоє серце буде калататися об його лушпину. Наче курча ще не народжене, будеш бережена в ньому від зазіхань і злоби світу. Воно стане твоєю малою хатиною й твоєю просторою палатою, а ти в ньому постійно залишишся юнкою-княжною, і одночасно старою вістункою глибокої мудрости. Хоч його лушпина з найкрихкіших цього світу, ніщо не забере в тебе сили бути собою, повною доброти й посвяти, вірною істинам твоїх святих родичів. Твоя надія, навіть у дні турботи, розцвітатиме ніжним бузком, а твоя любов безупинно жеврітиме гарячим маком, що не осипається.

Воно не подарує тобі звичайного людського щастя, не позбавить тебе горя, страждання й самітности, але, зате матимеш дар піднятися над ними й чародійно розписати їх дрібним писанням на його лушпині, що є одночасно стіною твого життя.

– Я не зовсім тебе розумію, Жар-птице. Ти так дивно сьогодні говориш...

– Колись зрозумієш, – відрекла Жар-птиця, спустивши з під крила завиточку. Я розгорнула її й піднесла в руці прекрасну космацьку писанку.

ОБЛИВАНИЙ ПОНЕДІЛОК

Моя мудра Жар-птиця, одначе, іноді не зовсім така розумна, як можна б про подумати. Її головною вадою є лакімство. Ніяк не може стриматися, щоб не дзьобнути якесь кольорове шкельце, гадаючи, що то – цукерка. Я заодно мушу ховати перед нею свій перстень із голубим очком. Одного разу вона проковтнула в дантиста золоту коронку на зуб однієї старої пацієнтки.

Цього разу ми були запрошені до Юлі на підвечірок. А в Юлі, на скрині, – акваріюм із золотою рибкою. Ми привіталися й засіли до столу, застеленого вишиваним обрусом, де вже пашніла кава й красувався шоколядовий торт, але Жар-птиця скоса споглядала весь час на золоту рибку. Знічев'я вона залопотіла крилами, і сіла на край невеличкого акваріюма, не враховуючи можливих наслідків: акваріюм перехилився і його вода хлюпнула на велику птаху.

Чи ви вже бачили мокру, нещасну курку? Так виглядала Жар-птиця зі своїми зліпленими перами, до того ще й дуже засоромлена...

– Добре тобі так! – сказала я. – Котюзі по заслузі!

– Я тільки хотіла спробувати, чи та рибка... солодка.

Не думала її ковтнути, хіба щонайвище дзьобнути шматочок її віяла...

– Нічого не сталося! – засміялася Юля. – Сьогодні – Обливаний Понеділок!

...А золота рибка й далі танцює в акваріюмі.

ЗЕЛЕНІ СВЯТА

У надвечір'я Зелених Свят я прибрала свою хатину клечанням: за ікони на покутті повтикала чебрець, васильки й любисток, долівку притрусила канупером, татарським зіллям і полином, які вдосвіта назбирала на ниві, а на шиби понаклеювала галузки папороті. При входових дверях уже стояли дві молоді берізки.

Коли засвічувала лямпадку перед іконою Пресвятої Трійці, знадвору влетіла Жар-птиця й радісно закликала:

– Як тут гарно! Це зовсім, як у мене дома!

– А де ж той твій дім? – спитала я.

– Як то де? У раю! Хіба ти не чула про рай?

– Чула, але ніхто мені не сказав, де він. Чи ти могла б пояснити?

– Він там, де цвіте папороть – чарівний квіт... – замріяно відповіла птаха.

– А де цвіте та папороть? – спитала я знову.

– У темному лісі, де золота живиця скапує зі столітніх ялиць...

– А той ліс, де він?

– Там, де мавки в віночках з незабудьок і конвалій на полянах збирають суниці в кошелики, де навіть корови повертаються з віночками на рогах із паші до стайні...

– А де ж ті поляни й паші?

– Там, де річка сміється срібними лусками, і де русалки виводять хороводи з повним місяцем.

– І де та річка?

– Там, де гори в шовкових мряках неба сягають, де на полонинах трембіта грає і вівці дзвіночками видзвонюють.

– Які то гори в твоєму раю, Жар-птице?

– То гори Карпати, де рай на землі! Невже ж ти не знаєш?

Ну і яка ти необізнана! – розсердилася Жар-птиця.

ОЙ НА ІВАНА, ТА НА КУПАЛА...

Жар-птиця постукала дзьобом у моє вікно.

– Швиденько дай мені свій вінок, щоб я поклала його на хвилі. Сьогодні ж Івана-Купала!

Я зажурилася.

– Останнього року мій вінок потонув у Дніпрі. Видно – не судилося...

Жар-птиця подумала.

– Напиши вірш і приліпи до вінка, а я ще раз спробую.

– І що в тому вірші сказати?

– Ой на Івана, та й на Купала

Я тобі, милий, вірш написала...

– А далі?

– Хіба ще чогось треба?

Мені стало весело.

– Жар-птице, вірш мусить мати думку й образ.

– Якщо тобі мало, придумай сама, – ображена сказала.

Отже, я придумала:

Ой на Івана, та й на Купала
Зоря в лимані личко скупала,
Кинула з іскор палкий віночок,
Хай ловить милий красу дівочу.
Красу дівочу – трояндине слово
На життєрадість, живу обнову.
Бо в'януть квіти, гаснуть обійми,
А слово – вічне, ще й чародійне.
Тобі іскристий пливе віночок:
Я словом-співом тебе наврочу.

Жар-птиця взяла листок із вінком і лукаво підсміхнулася:

– Надіймося, що в твого милого літературний смак!

МАКОВЕЯ

– Нині якийсь особливий день, мабуть, якесь велике свято, – сказала Жар-птиця, що гойдалася на галузці моєї вишні.

– Чому так думаєш? – спитала я.

– Бо надворі так духмяно пахнуть чебрець, чорнобривці й васильки, а макові повні голівки калатають у подуві осіннього леготу... Який нині день?

– Двадцять четверте серпня.

– Це ж Маковея! Я зразу подумала, що це – надзвичайне свято! До того і ювілейне, державне! І велике церковне!

– Правда, що велике державне, але ж не церковне. Це не такий празник, як Великдень, Різдво, чи Зелені Свята...

– Ти могла б бути більшою патріоткою. Адже сьогодні повинні бути в кожному домі свячені голівки маку, що з їхнього зерня печуть надівані пиріжки й маківник... Кажу: в кожному свідомому, українському, патріотичному, побожному, гідному, доброзичливому, щедрому домі... Ти могла б також спекти, хоча б, рогаликів, щоб відсвяткувати такий особливий празник...

– Скажи правду, що тобі закортіло поласувати маком, Жар-птице!

Жар-птиця почервоніла по сам дзьоб.

ПРОГУЛЯНКИ

Перед Успінням Пресвятої Богородиці ми пішли, Юля, Гаврило і я, по гриби. Гаврило радісно гасав по діброві, а Жар-птиця літала від гілки до гілки, тоді, коли ми дві при землі визбирували боровиків у бурих капелюхах.

– Чому ви не вибираєте отих найкращих у цяткованих червоних крисанях? – питалася птиця.

– Вони – отруйні, – пояснила Юля. – Не все вродливе буває пожиточне. А цих мухоморів якраз і на те яркий колір, щоб остерегти людей і тварин.

– А я вже хотіла спробувати, які вони на смак! – перелякалася птаха.

Іншого дня ми вибралися в ліщину по горіхи. З нами разом мала йти також Ірочка, але вона заслабла й лежала в ліжку.

Горіхів було багато: ми несли до дому два повні кошики. Жар-птиця завважила:

– А, може, ми б поділилися?

– Ти хочеш дістати весь кошик горіхів? – спитала я.

– Ні, я не про себе... Гадаю, що треба поділитися з Ірочкою, адже вона хворенька.

– В тебе добре серденько, Жар-птице! Ти – моя люба подруга! – сказала я їй і погладила по крильцях. – Полети до Ірочки, постукай у шибу і скажи, що несемо для неї гостинець!

СВЯТО АНДРІЯ

В надвечір'я Святого Андрія Первозванного, що передбачив народження золотоверхого Києва на узбережних Дніпрових горбах, Жар-птиця прилетіла до мене вся розсяяна.

– Як я люблю все те дівоче ворожіння! – мовила. – Скільки там сподівань, коли виливають гарячий віск у цебрик із водою, а потім, як пояснюють собі його тінь на стіні, або ще коли пускають дві голки на поверхню води в мидниці, щоб переконатися, чи зліпляться одна до одної... Але найбільше люблю, як рахують кілки на плоті:

"Зизоокий, цибатий, кривий, гугнявий,
кульгавий, гикавий, лисий, кучерявий"...

Ну й сміху там було, коли останній кілок вийшов Ірочці на гикавого, а Дарині – на цибатого!

– Невже нікому не дістався кучерявий?

– Він тобі призначений.

Я вдала, що не розумію.

– А ти, Жар-птице? Чому не ворожиш на кілках?

– А як мені ворожити?

– Отак:

“Лелека, дрозд, шуліка, пугач,
Дятел, папуга, ворон, павич”...

Жар-птиця нараз нахнюпилась і почала зідхати. Я не знала, що її засмутило. Намагалася її розвеселити.

– Тобі, напевно, дістанеться павич-красень.

Вона заперечила:

– Як мені за якогось чужинця виходити заміж? Навіть, коли в нього такий пишний вахляр, як у павича... Чому в тій ворожбі не названий також мій рідний Жар-птах?

– Попроси у Святого Андрія, щоб він там був також врахований, – порадила я Жар-птиці. Опанас замуркотів на потвердження моїх слів.

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ

Я сиділа при писальному столі, і завивала в зірчастий папір декілька невеличких пакуночків.

– Що ти тут робиш? – спитала Жар-птиця, зирнувши понад моє плече.

– Як бачиш, готую даруночки дітям на день Святого Миколая.

– То не Святий Угодник приносить дарунки? – здивувалася птаха.

– Так, але люди помагають, бо всі бажають дістати гостинець, а в старенького нема стільки часу, щоб геть усіх обслужити.

– А янголи? До чого вони годяться?

– І янголи помагають, але людям також приємно бути часом янголами.

Жар-птиця задумалася, а потім спитала:

– А ти? Що ти хотіла б дістати від Святого Миколая?

– Я бажала б дістати дар писання чудових віршів і оповідань, але цього не можна запакувати в коробочку! – сміючись, я відповіла.

– Усе ж таки ніч перед святом Миколая – чарівна, і тоді діються різні дива, – мудро відповіла Жар-птиця. Опанас був тієї самої думки.

І що ви гадаєте? Вранці, коли я стелила своє ліжко, знайшла під подушкою найкраще перо з крила Жар-птиці, що мінилося всіма барвами веселки.

ЛИСТ

– Прийшов лист від Кучерявого! – заспівала Жар-птиця з голубим конвертом у дзьобі. – Я добре тобі радила написати вірш і пустити з вінком на Дніпрові хвилі! Тепер ми сядемо й разом прочитаємо, що там написане.

– Ні, Жар-птице. Лист адресований тільки до мене, не до нас двох.

– Але я – твоя найближча подруга, яка, зрештою, і спричинилася до того, щоб цей лист прийшов до тебе...

– То правда, Жар-птице, але цей лист написаний до мене одної. Є речі, які відносяться тільки до двох істот, які себе вибрали, до нікого іншого. І то треба поважати.

– То значить, що коли я дістану лист від Жар-птаха, ніхто не сміє його читати? Навіть ти ні?

– Навіть і я.

– Ото ж мушу це сказати отій поганій Сороці, яка дзьобом розпечатує й завжди читає чужі листи! Така негідниця! – обурена сказала Жар-птиця, і Гаврило гавкнув з досади.

– То, певно, заздрощі, бо Жар-птах не листується з нею, – відповіла я своїй подрузі.

ЯЛИНКА

Знов прийшло Різдво...

Я прибирала ялинку. Запашні галузки з ніжними темно зеленими шпильками починали вдягатися в мініятюрні іграшки, кораликові зірки, намиста з бібули й соломки, різнобарвні свічки й “янгольське волосся”, що наче мряка обвивало моє різдвяне диво.

“Коли прилетить Жар-птиця, хай сяде на високу галузку біля Вифлеємської звізди на вершечку. Мої сьогоднішні гості-товариші будуть зачудовані такою прикрасою!” – заздалегідь я раділа.

Тоді попала мені в руки невеличка коробка, якої я раніше не помічала, з написом “На твою ялинку”. Відчинивши її, я там узріла майстерно сплетену з дротика й пацьорків Жар-птицю. Разом із нею лежала святочна картка такого змісту:

“Сьогодні я прощаюся з тобою, бо мені велено повернутися до раю, але ти не сумуй! Залишаю тобі себе в зображенні мисткині Юлі, щоб заступило мене на ялинці.

Знай, що я завжди в думках буду біля тебе, навіть коли сидітиму поруч Жар-птаха на даху вертепу, де сьогодні має народитися Боже Дитя. Ти також не забувай мене. Рідні душі ніколи не розлучаються, навіть, коли живуть далеко одна від одної.

Христос Рождається!

Твоя Жар-птиця”.

ЗМІСТ

ЖАР-ПТИЦЯ 1
МАЛАНКА 3
ЦВІТНА НЕДІЛЯ 5
ПАСКА 7
ЧАР-ПИСАНКА 8
ОБЛИВАНИЙ ПОНЕДІЛОК 9
ЗЕЛЕНІ СВЯТА 10
ОЙ НА ІВАНА, ТА НА КУПАЛА 12
МАКОВЕЯ 14
ПРОГУЛЯНКИ 15
СВЯТО АНДРІЯ 16
СВЯТИЙ МИКОЛАЙ 18
ЛИСТ 20
ЯЛИНКА 21